

Rett og urett

Spalten omhandler juridiske forhold av betydning for leger. Ideer og innlegg sendes tidsskriftet@legeforeningen.no

Informasjon til pårørende

En pasient har rett til kontroll med hva som gis av informasjon om egen helsetilstand også overfor pårørende. Pårørende har ut fra dette tilgang til informasjon i den utstrekning pasienten ønsker det.

Pårørende kan ha rett til informasjon om pasienten og vedkommendes helsetilstand (1). Denne rettigheten bygger i utgangspunktet på samtykke eller antatt samtykke fra pasienten, men er også begrunnet i hensynet til de pårørende. Pårørendes interesser skal imidlertid vike for pasientens ønske om at helsepersonell beholder taushet, med mindre pårørende er gitt en særskilt posisjon, som f.eks. foreldremyndighet.

Pårørendes rettigheter i denne kategorien er altså avledet av pasientens tillatelse, slik det er slått fast i pasientrettighetslovens § 3-3 første ledd (2). Når pasienten ønsker det, skal pårørende ha rett til all informasjon om pasientens helsetilstand og om helsehjelpen. I dette ligger det at pårørende kan gis informasjon om diagnose og om mulige behandlingsregimer, eventuelt om at behandling avsluttes.

Dersom det ikke foreligger noe uttrykkelig samtykke fra pasienten, men forholdene tilsier at det bør gis informasjon til de pårørende, må helsepersonellet likevel vurdere opplysningene konkret med sikte på å unnta deler av opplysningene. Hensynet til pasienten og antakelser om hva pasienten ville ønsket, vil her være underliggende i helsepersonellens vurdering. En grunn til å unnta informasjon fra pårørende kan være at pasienten har gitt informasjon som helsepersonellet må forutsette at pasienten ikke ville ha gitt dersom de pårørende skulle gis innsyn. Det kan for eksempel være opplysninger om en hemmelig livsførsel. Det kan også være informasjon knyttet til pasientens helsetilstand som helsepersonellet må anta at pasienten ikke ville gjort kjent for sine nærmeste pårørende.

Med utgangspunkt i hensynet til pasienten vil adgangen til å utlevere informasjon variere etter hvor «nære» pasientens pårørende er. Dersom det dreier seg om en fjern slektning, skal det mer til før sensitiv informasjon utleveres enn dersom det dreier seg om pasientens barn eller søsken. Helsepersonellet må uansett ha pasientens interesser for øye i denne vurderingen.

Hvem er nærmeste pårørende?

Hovedregelen er at myndige pasienter bestemmer hvem som skal regnes som nærmeste pårørende, slik det fremgår av pasientrettighetsloven § 1-3 punkt b:

Pasientens pårørende: den pasienten oppgir som pårørende og nærmeste pårørende. Dersom pasienten er ute av stand til å oppgi pårørende, skal nærmeste pårørende være den som i størst utstrekning har varig og løpende kontakt med pasienten, likevel slik at det tas utgangspunkt i følgende rekkefølge: ektefelle, registrert partner, personer som lever i ekteskapslignende eller partnerskapslignende samboerskap med pasienten, myndige barn, foreldre eller andre med foreldreansvaret, myndige søsken, besteforeldre, andre familiemedlemmer som står pasienten nær, verge eller hjelpeverge.

Dersom pasienten ikke kan eller ikke vil utpeke pårørende, gjelder oppregningen i samme bestemmelse. Helsepersonellet må ta beslutningen med utgangspunkt i den rekkefølgen som gis, men likevel slik at den som i størst utstrekning har varig og løpende kontakt med pasienten, regnes som nærmeste pårørende.

Ordlyden kan tyde på at kun én person kan være nærmeste pårørende. Det er nok hovedordningen, men det kan tenkes situasjoner der flere står i samme posisjon til pårørende, for eksempel dersom en enkmann dør og etterlater seg tre barn som alle har jevnlig kontakt med avdøde. Da vil alle barna kunne regnes som nærmeste pårørende.

Når pasienten ikke kan ivareta egne interesser

Pårørende kan ha en sterkere posisjon enn det som fremgår av punktet over. Pårørendes rettigheter er da begrunnet i hensynet til pasienten og utløses av at pasienten av ulike grunner er ute av stand til å ivareta egne interesser. Legen eller det helsepersonellet som har ansvaret for pasienten, må vurdere om vedkommende er kompetent til å ivareta interessene sine. Dersom pasienten ikke anses kompetent til

å avgi et gyldig samtykke, skal nærmeste pårørende gis samme informasjon som pasienten. Begrunnelsen er at informasjonen skal tjene som grunnlag for at pårørende kan medvirke i behandlingen.

En pasient kan anses å være av ute av stand til å ivareta sine interesser på grunn av sykdommen vedkommende har, for eksempel hvis pasienten er dement, bevisstløs eller har en uriktig forståelse av virkeligheten på grunn av en psykisk lidelse, jf. pasientrettighetsloven § 3-3 andre ledd (2). Når pasienten er umyndig eller er under den helserettslige myndighetsalderen, står også nærmeste pårørende i en særskilt situasjon. Nærmeste pårørende er da barnets foreldre eller den/de som har forelderansvaret for barnet.

Etter en pasients død, skal den som er utpekt som nærmeste pårørende, gis innsyn i journalen dersom det ikke foreligger grunner til å unnta informasjon ut fra hensynet til den avdøde. Dersom ingen er utpekt som nærmeste pårørende, skal rangordningen i pasientrettighetsloven § 1-3 brukes som utgangspunkt for vurderingen av hvem som har hatt mest kontakt med pasienten.

Når pasienten ikke har pårørende

Dersom en pasient er ute av stand til å samtykke, men ikke har pårørende, for eksempel dersom pasienten er en flyktning som har kommet alene til landet, kan annet helsepersonell bistå pasienten ved å motta informasjon. Når det behandlende helsepersonellet konkluderer med at pasienten mangler samtykkekompetanse, jf. pasientrettighetsloven § 4-3 siste ledd, skal avgjørelsen være begrunnet og skriftlig og om mulig straks legges frem for pasienten og annet kvalifisert helsepersonell i henhold til § 4-8:

Den som yter helsehjelp, kan i samråd med annet kvalifisert helsepersonell samtykke til helsehjelp for pasienter som mangler samtykkekompetanse og som ikke har nærmeste pårørende.

En forutsetning for å kunne samtykke er at man får tilstrekkelig informasjon, jf. pasientrettighetsloven § 3-2 (2).

Anne Kjersti Befring

anne.kjersti.befring@legeforeningen.no
Legeforeningen

Litteratur

1. Befring AK, Ohnstad B, Grytten N. Jus for leger. Oslo: Høyskoleforlaget, 2002.
2. Lov om pasientrettigheter (pasientrettighetsloven). [www.lovdata.no/all/nl-19990702-063.html](http://www lovdata.no/all/nl-19990702-063.html) (21.7.2003).